

Krav på återbetalning av bistånd har inte ansetts kunna grundas på ett allmänt hållet s.k. rambeslut enligt vilket kommande bistånd skulle utgå som förskott på förmån eller ersättning; fråga även bl.a. om socialnämnden i efterhand kunnat förordna att tidigare beviljat bistånd skulle utgöra förskott på förmån eller ersättning

---

AA klagade i en anmälan till JO på Socialnämnden i Lunds kommun. Hon ifrågasatte bl.a. nämndens handläggning av ett ärende angående återbetalning av ekonomiskt bistånd som hon hade uppburit sommaren 1999 (en sammanfattning av hennes klagomål finns i nämndens remissvar som redovisas nedan).

Socialnämndens i Lunds kommun arbetsutskott anförde, efter remiss, i ett yttrande till JO över anmälan följande.

Anmälans innehåll

AA anför i en skrivelse till JO klagomål över Socialförvaltningens i Lund agerande i hennes ärende under tiden 9906–0006. I huvudsak klagar hon på följande:

Socialförvaltningen borde undersökt sitt beslutsunderlag i samband med AA:s första svarsbrev.

Nya uppgifter har förts på en blankett ovanför AA:s namnteckning.

Fråga huruvida socialförvaltningen hade eftergivit felaktigt krävt belopp om hon inte hade klagat.

Rimligheten huruvida studenter med studiemedel ska vara återbetalningsskyldiga för beviljat bistånd under sommaren.

Införda journaluppgifter som inte stämmer och för många olika handläggare inblandade.

Av yttrandet ska även framgå förutsättningarna för att i efterhand fatta beslut om återkrav gällande redan utbetalt försörjningsstöd för juli.

Bakgrund

Socialförvaltningen i Lund har under sommarmånaderna en särskild mottagning för studerande som söker försörjningsstöd under sommaruppehållet. Syftet är att så effektivt och med så god service som möjligt kunna hantera det stora antal studerande som vänder sig till socialtjänsten under studiernas sommaruppehåll. De studerande som inte har något arbete under någon period av sommaren, som inte har rätt till ersättning från A-kassa/Alfa eller som är sjukskrivna eller föräldralediga erbjuds kompetenshöjande verksamhet, i de flesta fall praktik, arrangerad av socialförvaltningens arbetsmarknadssektion.

Fakta i ärendet

AA kontaktade sommaren 1999 studentmottagningen och ansökte om ekonomiskt bistånd. Ekonomiskt bistånd för perioden 990603–990630 beviljades genom beslut 990616 av socialsekreterare BB. Samma dag gjordes även ett rambeslut för perioden 990701–990831, då AA sannolikt skulle behöva ekonomiskt bistånd även under den perioden. 990617 beviljades även ekonomiskt bistånd till en tågresa i samband med begravning. AA anvisades även en praktikplats. Ansökningar om fortsatt ekonomiskt bistånd för juli månad handlades 990621 och ansökan för augusti månad 990719 av utredningsassistent enligt det rambeslut som fattats 990616.

990701 besökte AA studentmottagningen och meddelade att hon fått ett arbete och att hon avbrutit sin praktik efter samråd med praktikansvarig tjänsteman inom socialförvaltningen. AA talade vid detta tillfälle med socialsekreterare CC, då BB hade semester. Vid detta tillfälle gavs information om återbetalningsskyldighet eftersom grunderna för det ursprungliga beslutet hade ändrats och AA undertecknade en överenskommelse om återbetalning av ekonomiskt bistånd. Då CC inte kände till hur mycket bistånd AA beviljats för juli månad och vad hon eventuellt skulle komma att beviljas för augusti månad, kunde någon summa gällande återkrav inte fyllas i vid detta tillfälle. I beslutet fastslås dock att ekonomiskt bistånd för juli och augusti är återbetalningspliktigt. Beslutet skickades från socialförvaltningen 000705, enligt uppgift i beslutet.

990818 skickades ett brev till AA tillsammans med ett inbetalningskort där hon informerades om det belopp hon erhållit i ekonomiskt bistånd under sommaren 1999 och som var återbetalningspliktigt. AA ombads att lämna in lönespecifikation över intjänad lön om hon ansåg att kravbeloppet var för högt.

990830 inkom lönespecifikation för juli månad tillsammans med ansökan om eftergift av återbetalningsskyldighet. 990929 inkom lönespecifikation för augusti månad. På grund av hög arbetsbelastning blev denna ansökan ej behandlad före 991108 då socialsekreterare DD, efter samråd med arbetsledare, meddelade AA avslag på ansökan om eftergift av återbetalningsskyldighet eftersom AA:s sammanlagda inkomster under juli och augusti månader översteg det hon erhållit i ekonomiskt bistånd för samma period.

991124 uppdagade DD att något beslut om återkrav inte fanns för juli månad, då beslutet för juli togs 990621. AA hade då ännu inte informerat studentmottagningen om att hon fått feriearbete. Överenskommelse om återbetalning för perioden 990705–990831 gjordes 990701. 991124 journalfördes därför ett kravbelopp för perioden 990705–990731. Samtidigt beviljades AA eftergift avseende återbetalningsskyldighet för perioden 990701–990704, då överenskommelse om återbetalning saknades för den perioden.

991124 översändes de journalanteckningar som fanns i ärendet till AA på hennes begäran.

991228 inkom ett brev från AA och med anledning av det kontaktades hon av socialsekreterare EE 991229. Information lämnades om villkor för återkrav, då AA uppgav att hon inte förstod dessa. AA ombads även att lämna in uppgifter kring sin ekonomi samt bakgrunden till varför hon inte erhöll studiemedel för hösten 1999. Brev inkom från AA 000103, där hon uppgav att hon fortfarande inte förstod varför hon ansågs vara återbetalningsskyldig eftersom hon inte uppburit studiemedel under höstterminen 1999. AA ombads därefter i brev daterat 000103 att lämna in kompletterande uppgifter. Hon uppger sig inte ha fått detta brev.

000508 inkom åter ett brev från AA, där hon skriver att hon inte upplever sig ha fått svar på de frågor hon ställt och vill få dem besvarade. På grund av hög arbetsbelastning kunde brevet inte besvaras omgående. 000602 skickades i stället en besökstid till socialsekreterare med syfte att reda ut situationen.

000605 ringde AA och avbokade tiden. Hon informerade även om de skäl som låg bakom varför hon valde att studera utan studiemedel under höstterminen 1999 och försörjde sig genom deltidsarbete. Beslut om eftergift gällande återbetalningsskyldighet fattades därefter.

Nämndens synpunkter

Den 1 juli 1999 fattades beslut i AA:s ärende om återkrav gällande redan beviljat försörjningsstöd för juli månad samma år. För många av de studerande som söker försörjningsstöd under sommaren gäller att de får feriearbete efter att de har ansökt om ekonomiskt bistånd. Av den anledningen informeras de noggrant innan beslut om bistånd fattas att försörjningsstöd under sommaren är återbetalningspliktigt, helt eller delvis, i det fall den studerande får ett feriearbete. De får även information om att snarast informera förvaltningen om de får arbete. AA tog 000701 kontakt med förvaltningen och informerade om att hon hade slutat sin praktik på grund av att hon hade fått feriearbete. Förutsättningarna för det ursprungliga beslutet hade därmed ändrats och utgjorde grund för det senare beslutet om återkrav. Om AA hade fått besked om arbetet före 000621 hade det ursprungliga beslutet om bistånd beviljats mot återkrav.

I AA:s fall har kontakter skett både skriftligt och muntligt under ett års tid. Brev har under vissa perioder inte kunnat besvaras omgående, då arbete med återkravsärenden tidvis inte har kunnat prioriterats framför ansökningar om ekonomiskt bistånd. Detta har gjort att handläggningen av AA:s ärende har fördröjts, vilket nämnden beklagar. Av journalen framgår att information har lämnats flera gånger om varför biståndet har lämnats mot återkrav. Först i juni 2000 fick nämnden sådan information av AA att ett eftergiftsbeslut kunde fattas. Av de uppgifter som tidigare lämnats av AA framgick inte varför hon inte studerat med studiemedel hösten 1999. I övrigt kan tilläggas att resursförstärkning har skett i början av år 2000 gällande handläggning av återkrav, varför situationen avsevärt har förbättrats under året.

AA vänder sig mot att nya uppgifter har lagts till på en undertecknad blankett. Hon anger dock inte specifikt vilken blankett hon syftar på. Principen är att inga nya uppgifter eller ändringar görs av socialförvaltningen på en undertecknad ansökan eller dylikt. På ansökningsblanketten för juli kan exempelvis nämnas att vissa förtydliganden har gjorts av socialsekreteraren med angivande av sin signatur vid noteringen. Noteringarna har syftat att underlätta handläggningen inte att förvanska innehållet i AA:s uppgifter.

AA frågar sig huruvida återbetalningsbeloppet hade justerats om hon inte hade klagat. I nämndens uppgifter ingår bland annat att handlägga återkravsärenden korrekt. I slutet av varje sommar skickas en inbetalningsavi med det återbetalningspliktiga beloppet till alla studerande som har beviljats försörjningsstöd mot återkrav. Information lämnas även i ett bifogat brev om att kravet kan vara för högt beroende på storleken på inkomsterna under sommaren. Den studerande ombedes därför lämna in inkomstuppgifter för eventuell justering av återkravet. Alla ärenden gällande återkrav går igenom på nytt när nya uppgifter kommer in och en ny bedömning görs utifrån den nya information som har lämnats. En förutsättning för en korrekt bedömning är att den enskilde lämnar adekvat information om sin situation. Grunden för eftergiftsbeslutet i AA:s fall grundar sig på den information hon har lämnat.

Principerna för återkrav gällande utgivet försörjningsstöd till studerande följer de regler som gäller återkrav som sådant och som stadgas i socialtjänstlagens 33 §. När en studerande har fått feriearbete under sommaruppehållet och behöver försörjningsstöd i avvaktan på kommande lön beviljas biståndet som förskott på kommande ersättning i form av lön. Lönen utbetalas oftast i slutet av sommaren eller när höstterminen har börjat. Studiestödet är avsett att täcka försörjningsbehovet under terminstid, inte retroaktivt för sommaren. Däremot utgör lönen extra ersättning och som egentligen skulle ha täckt den studerandes försörjning under sommaren när försörjningsstöd utgick. Om den studerande av någon anledning inte kan återuppta studierna faller grunden för sommarens återkravsbeslut. I dessa fall behövs lönen/lönerna för att täcka kommande behov. Individuell bedömning görs alltid utifrån varje individs specifika behov.

AA undrar om det är riktigt att skriva uppgifter i journalen som inte stämmer. På ett separat papper som är fogat till skrivelsens bilagor skriver AA att hon inte har fått brev som i journalanteckningar 991229 och 000103 uppges ha skickats till henne. I

anteckningen från 991229 står dock inte att något brev skickats till AA, däremot inkom brev från henne. 000103 inkom brev från AA och i journalanteckningen står att brev skickats till henne med begäran om ytterligare uppgifter. Någon kopia på brevet har inte hittats, varför något brev troligen inte blev skickat även om det var handläggarens avsikt.

Angående att många personer har varit inblandade i ärendet är olyckligt men också en följd av att det är personalomsättning på socialförvaltningens tjänster. Under sommaren 1999 har ansökan om försörjningsstöd handlagts av den särskilda mottagningen för studerande. Därefter har ärendet handlagts i socialbidragssektionens ordinarie verksamhet. Resursfördelningen gällande en socialsekreterare som på 50 % ansvarar för återkravsärenden är ett försök att korta ner handläggningstiden i dessa ärenden samt att få kontinuitet i handläggningen.

AA yttrade sig över remissvaret.

I ett beslut den 12 november 2002 anförde *JO André* följande.

Rättslig reglering

Den 1 januari 2002 trädde en ny socialtjänstlag i kraft (2001:453). Den ersatte 1980 års socialtjänstlag (1980:620). I det följande hänför jag mig till bestämmelserna i 1980 års lag, SoL, som gällde vid den tid som är aktuell i detta ärende.

Enligt 6 § SoL har den som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt (annat bistånd) på de villkor som anges i 6 b–6 f §§ SoL.

Försörjningsstöd lämnas enligt 6 b § SoL för skäligen kostnader för

1. livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och TV-avgift,
2. boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring, läkarvård, akut tandvård, glasögon samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

Om någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter eller på annat sätt förorsakat att bistånd enligt 6 b § utgått obehörigen eller med för högt belopp, får socialnämnden enligt 33 a § SoL återkräva vad som utbetalats för mycket. Enligt andra stycket i bestämmelsen får en socialnämnd om någon i annat fall än som avses i första stycket uppburit sådant ekonomiskt bistånd obehörigen eller med för högt belopp och skäligen borde ha insett detta, återkräva vad som betalats ut för mycket.

En socialnämnd får, i andra fall än som avses i 33 a § SoL, återkräva försörjningsstöd som den enskilde har erhållit enligt 6 b § SoL endast om biståndet, såvitt nu är av intresse, har lämnats som förskott på en förmån eller ersättning (33 § första stycket SoL).

Enligt 37 § SoL får en socialnämnd helt eller delvis efterge bl.a. den ersättningsskyldighet som avses i 33 och 33 a §§ SoL.

Bedömning

Förutsättningarna för återkrav av biståndet

AA studerade vid en högskola i Lund. I juni 1999 vände hon sig till Socialnämnden i Lunds kommun och ansökte om bistånd för sitt uppehälle under sommaren 1999. I ett beslut den 16 juni beviljades hon visst bistånd enligt 6 b § SoL för tiden från den 3 juni till den 30 juni 1999. Samma dag fattades ett s.k. rambeslut angående AA:s rätt till bistånd avseende juli och augusti 1999.

Den 21 juni 1999 beviljades AA bistånd enligt 6 b § SoL för juli månad med 4 020 kr. Beloppet betalades ut ett par dagar senare.

AA besökte socialförvaltningen den 1 juli 1999. Hon träffade då CC. Vid samtalet upplyste AA om att hon fått ett arbete på deltid under juli och augusti. CC aktualiserade då fråga om återbetalning av biståndet. I journalanteckningar daterade den 1 juli noterade hon bl.a. följande.

990701 Sök har fått arbete 990705–990831 på halvtid. – – – Sök undertecknar återbetsplan och återkravsärende öppnas.

990701 Ekonomiskt bistånd Stud 6 b § SoL, återkrav 990701–990831. Beslutsmeddelande.

990701 Beslut om återkrav Stud, 33 o 33 a §§ SoL Besfatt: CC

I det beslutsmeddelande som nämns i journalanteckningen angavs att beslutet avsåg ”Ek bistånd Stud 6 b § SoL, återkrav” avseende perioden 1999-07-01–1999-08-31. Vidare anfördes följande.

Bifall enligt 6 b § socialtjänstlagen avseende ekonomiskt bistånd enligt av Socialnämnden fastställd anvisning. Behovet kan inte tillgodoses på annat vis.

Beslutet avser: uppehälle och (*oklart vad som avses med och; JO:s anmärkning*) för juli samt augusti

Beviljat belopp återkräves jml 33 § socialtjänstlagen i kommande ersättning för den period biståndet avser.

Se överenskommelse/fullmakt/framställan

Ersättning väntas i form av lön

Vid besöket den 1 juli 1999 undertecknade AA en blankett med rubriken

”Överenskommelse om återbetalning av ekonomiskt bistånd utgiven med stöd av 6 b § SoL”.

Den 19 juli 1999 beslutade nämnden att bevilja AA bistånd avseende augusti månad med 2 900 kr.

Som framgår av det ovan anförda reglerades socialnämndens möjlighet att återkräva utbetalat bistånd, vid den i ärendet aktuella tidsperioden, i 33 och

33 a §§ socialtjänstlagen. I förevarande fall har inte gjorts gällande att AA genom att lämna felaktiga uppgifter eller på annat sätt hade utverkat att bistånd utgått med

för högt belopp. Frågan om nämndens möjlighet att återkräva biståndet får därför besvaras utifrån vad som stadgas i 33 § SoL.

Bistånd som utgått enligt 6 b § SoL kan återkrävas med stöd av 33 § SoL om biståndet har lämnats som förskott på en förmån eller ersättning. För att biståndet skall kunna krävas tillbaka måste beslutet om bistånd vara skriftligt. Beslutet skall innehålla uppgift om den eller de omständigheter som enligt bestämmelsen utgör grund för återbetalningsplikten, och beslutet skall delges med den enskilde. Om de formella kraven inte är uppfyllda kan förvaltningen inte återkräva biståndet (se härom bl.a. JO:s ämbetsberättelse 2000/01 s. 293).

I beslutet den 21 juni 1999 att bevilja AA bistånd för juli månad angavs inte att biståndet beviljades som förskott på förmån och det har därför inte förelegat någon möjlighet för nämnden att på grundval av det beslutet begära återbetalning av biståndet för juli månad med stöd av 33 § SoL. Den 1 juli 1999 fattades dock ett nytt beslut rörande AA:s rätt till bistånd. Enligt beslutet skulle biståndet för tiden från den 1 juli till den 31 augusti återkrävas med stöd av 33 § SoL ”i kommande ersättning för den period biståndet avser”. Det framgår inte om beslutet utgjorde ett nytt självständigt beslut om bistånd eller om beslutet syftade till att ändra rambeslutet den 16 juni eller beslutet den 21 juni 1999 angående bistånd för juli månad.

Om bistånd enligt 6 b § SoL beviljas som förskott på en förmån eller ersättning måste detta komma till uttryck i det beslut som ligger till grund för utbetalningen av biståndet för att det skall kunna återkrävas. Ett återkrav kan enligt min mening inte grundas på att det i ett allmänt hållet beslut (ett s.k. rambeslut) anges att eventuellt kommande bistånd skall utgå som förskott på förmån eller ersättning. Det är därför inte tillfredsställande att det av beslutet den 1 juli 1999 inte klart framgick huruvida beslutet syftade till att utgöra någon ändring av rambeslutet eller beslutet att utge bistånd för juli månad.

Oavsett hur det förhåller sig härvidlag innefattade beslutet den 1 juli 1999 ett förordnande i efterhand om att biståndet avseende juli månad skulle utgå som förskott på förmån eller ersättning. Fråga uppkommer om det över huvud taget var möjligt för nämnden att i efterhand fatta ett beslut som innebar att tidigare beviljat bistånd skulle utgöra förskott på en förmån eller ersättning. Härvid skall anmärkas att en sådan ändring är till nackdel för biståndstagaren eftersom det nya beslutet skulle göra det möjligt att i efterhand kräva återbetalning av biståndet.

Någon generell regel om under vilka förutsättningar en myndighet kan ändra ett beslut som den har fattat av annan anledning än rena förbiseendefel finns inte. Utgångspunkten är dock att ett gynnande beslut inte kan ändras till nackdel för den enskilde. Undantag kan göras dels om beslutet har försetts med ett s.k. återkallelseförbehåll, dels om tvingande säkerhetsskäl påfordrar en omedelbar återkallelse och dels om beslutet blivit oriktigt på grund av att den enskilde vilselett myndigheten.

Inget av dessa generella undantag var tillämpliga i förevarande fall. Fråga är emellertid om det finns ytterligare fall då ett beslut om bistånd kan ändras till nackdel för en enskild. Regeringsrätten har behandlat den frågeställningen i ett avgörande som refererats i RÅ 2000 ref. 16. Avgörandet gällde om en socialnämnd kunde ompröva och till biståndstagarens nackdel ändra ett beslut om bistånd i form av hemtjänst som gällde tills vidare. Regeringsrätten anförde därvid bl.a. följande.

Rätten till bistånd enligt 6 § SoL och de paragrafer var till där hänvisas är en förmån som enligt lagen skall bestämmas inom viss angiven ram av den enskildes behov för försörjningen och livsföringen i övrigt. Hänsynen till den enskildes trygghet talar med styrka emot att beslut om sådant bistånd får omprövas till den enskildes nackdel annat än under de generella förutsättningar som anses gälla för omprövning av gynnande beslut. Detta gäller främst beslut om bistånd som avser ett bestämt tillfälle eller en bestämd period. När ett beslut avser ett fortlöpande bistånd utan någon angiven tidsbegränsning kan däremot skälen för omprövning vara så starka – exempelvis om biståndsbehovet väsentligt förändras – att ett absolut förbud mot omprövning på grund av ändrade förhållanden inte bör uppställas. Det kan dock inte komma i fråga att låta ändringar av andra förhållanden än sådana som kunnat beaktas vid det ursprungliga ställningstagandet få föranleda en omprövning.

JO har i sin praxis gett uttryck för att beslut om bistånd för en bestämd och kortare tid kan ändras endast om någon av de ovan nämnda generella förutsättningarna för ändring av beslut föreligger. JO:s praxis står i överensstämmelse med vad Regeringsrätten anförde i sitt avgörande.

Beslutet att bevilja AA bistånd för juli månad utgjorde ett beslut om bistånd för en bestämd och kort tidsperiod. Att i efterhand ändra ett beslut så att biståndet skulle utgöra förskott på en förmån eller ersättning innebär att beslutet ändras till nackdel för biståndstagaren. I AA:s fall förelåg inte någon av de ovan nämnda undantagssituationerna. Nämnden har därför inte kunnat ändra beslutet om bistånd avseende juli månad på så sätt att biståndet skulle utgöra förskott på en förmån eller ersättning. Någon möjlighet för nämnden att återkräva biståndet med stöd av 33 § SoL har således inte förelegat.

Genom Regeringsrättens avgörande får numera anses fastlagt under vilka förutsättningar ett beslut angående bistånd kan ändras till nackdel för biståndstagaren. Före Regeringsrättens avgörande har det måhända funnits utrymme för att hävda att det på grund av ändrade omständigheter varit möjligt att ändra ett beslut om bistånd även om någon av de ovan nämnda generella förutsättningarna för ändring av beslut inte varit för handen. Jag vill därför inte rikta någon kritik mot nämnden i denna del. Däremot vill jag framhålla att beslutet den 1 juli 1999 får anses ha gått AA emot och att hon därför kunde ha överklagat det nya beslutet till länsrätten. Av utredningen i ärendet här framgår inte att hon underrättades om den möjligheten (se 21 § andra stycket förvaltningslagen [1986:223]). Om upplysning lämnades till AA om möjligheten att överklaga beslutet borde detta på lämpligt sätt ha dokumenterats i akten.

Biståndet avseende augusti 1999 beviljades mot återkrav. Mot bakgrund av hur beslutet har återgetts i journalanteckningarna utgår jag från att biståndet beviljades som förskott på en förmån eller ersättning. Såvitt framgår av utredningen i ärendet

här har det inte förelegat något hinder för nämnden att aktualisera återbetalning av biståndet för augusti.

När det gäller nämndens återkrav av biståndet för juli och augusti 1999 har AA särskilt uppehållit sig vid den överenskommelse om återbetalning av biståndet som hon undertecknade den 1 juli 1999. Den har även haft betydelse för nämndens handläggning av återkravet (se härom särskilt vad som anförs i nästa avsnitt). Jag vill därför uppehålla mig något vid överenskommelsen.

I handlingen angavs bl.a. följande.

Av socialnämnden i Lunds kommun har undertecknad/e som återbetalningspliktigt socialbidrag beviljats ovanstående belopp (beloppet är ej ifyllt; JO:s anmärkning), vilket jag/vi härmed förbinder mig/oss att återbetala i enlighet med/ i samråd med mig/oss upprättad betalningsöverenskommelse. Återbetalningen förutsätter att jag/vi kommer att erhålla ovan angiven förmån. Jag/Vi har tagit del av 5, 6 b, 6 g, 33, 36 och 37 §§ socialtjänstlagen. Jag/Vi är medveten/na om att socialnämnden, om återbetalning uteblir utan godtagbar anledning, kan väcka talan om ersättning hos länsrätten.

Under rubriken Betalningsöverenskommelse angavs att återbetalning av biståndet avseende tiden från den 5 juli 1999 till den 31 augusti 1999 skulle ske i september månad med den lön som AA förväntades få under den angivna tiden. Det finns eventuellt olika uppfattningar om den texten var ifylld när AA undertecknade blanketten. Jag återkommer till den frågan i ett särskilt avsnitt.

Det ligger i sakens natur att biståndstagaren kan uppfatta en överenskommelse om återbetalning av bistånd som bindande. Socialtjänstlagens regler om återkrav innefattar dock en uttömmande offentlighetsreglering av socialnämndens rätt att kräva tillbaka bistånd. De bestämmelserna kan således inte frångås med bindande verkan för den enskilde genom ett avtal. Däremot har en överenskommelse betydelse på så sätt att det för den enskilde står helt klart att biståndet skall betalas tillbaka och att han eller hon genom ”överenskommelsen” får ökad möjlighet att planera sin ekonomi.

AA har beträffande sitt besök på socialförvaltningen den 1 juli 1999 anfört bl.a. följande.

Jag fick information om återbetalningsskyldighet och jag undrade om de kunde kräva alla pengar åter även om jag tjänade mindre än studiemedlet. Socialsekreteraren sa att hon inte trodde det, men att jag skulle skriva mitt namn på en blankett. Detta har sedan påståtts vara en överenskommelse om återbetalning.

Den handling som AA undertecknade utgjorde en överenskommelse om återbetalning av biståndet. Detta framgår klart av både handlingens rubrik och innehåll i övrigt. Det är inte möjligt för mig att avgöra om AA i samband med undertecknandet fick information med någon annan innebörd än den som framgår av handlingen. Mot bakgrund av att handlingen inte haft någon bindande rättslig verkan mot AA utan närmast har innefattat information till henne om återbetalningen har jag inte funnit skäl att fortsätta utredningen i denna del.

Handläggningen av ansökan om eftergift

Den 18 augusti 1999 sände nämnden till AA ett brev i vilket nämnden krävde återbetalning av biståndet avseende juli och augusti 1999 med sammanlagt 6 920 kr. AA ansökte om eftergift av kravet på återbetalning i en skrivelse som kom in till nämnden den 30 augusti 1999. Komplettering i form av lönespecifikation avseende augusti inkom den 29 september 1999. Ansökan behandlades först den 8 november 1999. Den handläggningstiden framstår som väl lång. Nämnden har i sitt yttrande närmare redogjort för orsaken härtill. Jag vill framhålla vikten av att ärenden som rör enskildas ekonomiska förhållanden avgörs med viss skyndsamhet. Detta krav har inte uppfyllts i ärendet.

Ansökan om eftergift avslogs eftersom AA hade haft inkomster som översteg det beviljade biståndet. Beslutet omprövades en kort tid senare. I en journalanteckning den 24 november 1999 noterades följande.

OMPRÖVNING AV ANSÖKAN OM EFTERGIFT JULI

Sökanden har i brev 990823 uppgivit att hon påbörjade arbete 990701 och i brev daterat 990927 uppgivit att hon påbörjade arbete i början av juli. Undertecknad återbetalningsförbindelse finns för 990705–990831.

Ekonomiskt bistånd för 990701–990704 beräknas till 1 150 (se beräkning). Denna summa efterges då underskriven återbetalningsförbindelse för perioden saknas och det är oklart om sökanden arbetade under perioden. Grund för krav saknas.

Kravet på återbetalning avseende det bistånd som hade beviljats för tiden från den 5 juli till den 31 augusti 1999 kvarstod.

I juni 2000 gjordes en ny prövning av eftergiftsfrågan varvid AA befriades från återbetalning av biståndet avseende juli och augusti. Nämnden har i sitt yttrande som förklaring till att beslutet ändrades angett att AA först då lämnat upplysningar om varför hon inte uppburit studiemedel under hösten 1999.

Jag anlägger inte några synpunkter på själva sakfrågan rörande eftergift av biståndet. Däremot noterar jag att nämnden vid beslutet att efterge sitt krav fäste stor vikt vid orsaken till att AA inte uppbar studiemedel under hösten 1999. Det kan ifrågasättas om inte nämnden med större kraft borde ha försökt bringa klarhet i varför AA inte uppbar studiemedel eftersom frågan var av central betydelse för nämndens bedömning av frågan om eftergift. Jag vill i denna del hänvisa till både nämndens serviceskyldighet och det ansvar nämnden har haft för att beslutsunderlaget skulle bli så fullständigt som möjligt. Att saken inte klarlades tidigare än som blev fallet torde kunna hänföras till den arbetsbelastning som rått vid myndigheten. Det är därför svårt att kritisera någon enskild handläggare för bristerna i handläggningen i denna del av ärendet.

AA har anfört att hon fått bristfälliga upplysningar från förvaltningen när det gäller handläggningen av återkravsärendet. Av nämndens remissvar framgår bl.a. att ett brev som finns i socialakten inte skickats till AA. Förhållandet är inte tillfredsställande men det synes bero på ett misstag. Det finns därför inte skäl för mig att ytterligare uppehålla mig vid frågan.

Tillägg i blankett

AA har i sin anmälan till JO anfört att när hon gick igenom förvaltningens handlingar i biståndsärendet upptäckte hon att ”socialsekreteraren i efterhand hade antecknat saker på den blankett jag fyllt i om mitt jobb”. I denna del har nämnden anfört att det inte av anmälan framgår vilken handling som AA avser. Nämnden har dock tillagt att principen är att inga nya uppgifter eller ändringar görs av socialförvaltningen på en undertecknad ansökan eller dylikt.

AA har i sitt yttrande över nämndens remissvar anfört att hon syftat på den blankett hon fyllde i angående överenskommelsen om återbetalning av biståndet för juli och augusti.

I den aktuella blanketten har under rubriken Betalningsöverenskommelse de kursiverade uppgifterna nedan fyllts i för hand.

Betalningsöverenskommelse (återbetalas med nedan nämnda väntade ekonomiska förmån)

Förmån *Lön*

Avseende period *990705–990831*

Väntat belopp

Återbetalas datum *september*

Såvitt jag har förstått är det de kursiverade uppgifterna som AA menar skall ha fyllts i av förvaltningen i efterhand.

Jag har ovan framhållit att socialtjänstlagens bestämmelser om återbetalning av bistånd innefattar en uttömmande offentligrättslig reglering av socialnämndens rätt att kräva tillbaka bistånd. Däremot finns det självfallet inte något hinder mot att handläggaren vid nämndens förvaltning och den enskilde tillsammans upprättar en skriftlig plan för hur eventuell återbetalning av beviljat bistånd skall ske. En socialnämnd kan emellertid inte på grund av en ”överenskommelse” om återbetalning av bistånd ensidigt rikta krav mot en enskild. Att en ”överenskommelse” om återbetalning av bistånd inte är rättsligt bindande för den enskilde medför å andra sidan inte att en handläggare får ändra eller lägga till uppgifter i ”överenskommelsen” efter att den enskilde har undertecknat och därigenom ”godkänt” uppgifterna i handlingen.

I förevarande fall ger socialnämndens yttrande inte något svar på frågan huruvida någon uppgift har fyllts i blanketten efter att AA hade skrivit under den. Nämnden har dock i sitt yttrande till JO rent allmänt anfört att principen är att inga nya uppgifter eller ändringar görs av socialförvaltningen på en undertecknad ansökan eller dylikt. Mot den bakgrunden och då det eventuella tillägget i blanketten inte kan antas ha medfört någon skada för AA har jag inte funnit skäl att fortsätta utredningen i denna del.